

Minder administratieve lasten en meer

Ton van Mil
advocaat/scheidingsbemiddelaar te
Maastricht

Per 1 april 2006 zullen door de veranderde Wet op de rechtsbijstand (Wrb) de administratieve lasten voor advocaat en cliënt verminderen. Door een andere vaststelling van inkomen en vermogen zullen meer toevoegingen worden verstrekt. Omdat voor oude zaken misschien alsnog een toevoeging kan worden verkregen, moeten advocaten hun bestaande praktijk nalopen.

Foto: Joost van den Broek/HH

De gevolgen van de veranderde Wrb¹ zijn:

- geen Verklaring omtrent Inkomen en Vermogen meer nodig;
- verzamelinkomen en grens heffingvrij vermogen is bepalend;
- einde aan voorwaardelijke toevoeging; begin resultaatsbeoordeling;
- naar verwachting krijgen meer cliënten een toevoeging.

Deze veranderingen zal ik hierna toelichten.

GEEN VIV MAAR SOFI-NUMMER

Voortaan is bij een aanvraag voor een toevoeging niet langer een 'Verklaring omtrent

VERZAMELINKOMEN EN EIGEN BIJDRAGE (IN EURO'S)

verzamelinkomen alleenstaande of alleenstaande ouders		eigen bijdrage €	verzamelinkomen samenwonenden of gehuwden	
van	tot		van	tot
0	- 15.500	90	0	- 21.600
15.501	- 16.000	142	21.601	- 22.400
16.001	- 16.800	244	22.401	- 23.600
16.801	- 18.500	431	23.601	- 26.200
18.501	- 22.000	677	26.201	- 31.100

Bij straf toevoegingen in de laagste inkomenscategorie wordt geen eigen bijdrage geheven; en boven de hoogstgenoemde bedragen is er geen recht op toevoeging.

Enkele bijzondere categorieën rechtzoekenden – onder meer asielzoekers, gedetineerden en personen wier vrijheid anderszins is ontnomen, faillieten, sanieten en benadeelde partij in een strafzaak – betalen afwijkende eigen bijdragen (zie art. 11 e.v. BDR en Handboek Toevoegen).

toevoegingen

inkomen en vermogen' met bijlagen nodig, of een 'Verklaring bijstandsgerechtigden' en originele uitkeringsspecificaties. Er kan nu worden volstaan met een opgave van de gebruikelijke personalia en het soft-nummer van de cliënt en zijn eventuele partner.

Tot nu toe stelde de Raad voor Rechtsbijstand (RvR) op basis van de inkomens- en vermogensstukken zelf het inkomen en vermogen, en de aan het in-

de hoogte van de eigen bijdrage is hiervan afhankelijk. Het verzamelinkomen is het belastbare inkomen in box 1, 2 en 3 vóór belastingheffing en persoonsgebonden aftrek.

Hierbij is de hoofdregel dat het verzamelinkomen van het tweede kalenderjaar voorafgaand aan het jaar waarin de toevoegingsaanvraag gedaan wordt (kortweg t-2) bepalend is. Dus bij een toevoegingsaanvraag in 2006 geldt het verzamelinkomen in 2004.

Ook worden de huidige twaalf inkomenscategorieën voor vaststelling van de eigen bijdrage na invoering van de wetswijziging gereduceerd tot vijf categorieën, waarbij

achteruitgang minder dan 15% is), dat wordt de peiljaarverlegging toegekend en tegelijk de hoogste eigen bijdrage opgelegd.

Naar verwachting zal in ongeveer 10 procent van de toevoegingsaanvragen peiljaarverlegging worden aangevraagd.

Bij peiljaarverlegging wordt het verzamelinkomen in t-0 en de daarbijbehorende eigen bijdrage voorlopig vastgesteld. Als na definitieve vaststelling van het verzamelinkomen in t-0 een hogere eigen bijdrage blijkt te zijn verschuldigd, zal de RvR deze zelf verhalen bij de cliënt. Als na de definitieve vaststelling blijkt dat ook het recht op toevoeging vervalt, moet de advocaat de ontvangen vergoeding terugbetalen en alsnog declareren bij de cliënt.

Andere uitzonderingen zijn er niet mogelijk, en er is geen algemene hardheidsclausule.²

Niet meer het netto-inkomen maar het verzamelinkomen van twee jaar eerder bepaalt het recht op toevoeging en de hoogte van de eigen bijdrage

komen gekoppelde eigen bijdrage vast. Voortaan doet de RvR navraag bij de gemeente over het adres en de gezinssituatie (in de Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens) en de Belastingdienst over het verzamelinkomen en het vermogen van de cliënt en eventuele partner. Aan de hand van die gegevens bepaalt de RvR of er recht is op een toevoeging; bij een positief besluit wordt vervolgens de eigen bijdrage vastgesteld aan de hand van het inkomen.

VERZAMELINKOMEN

De belangrijkste veranderingen betreffen de wijze van vaststelling van het inkomen en vermogen. Vanaf nu zal niet het netto-inkomen maar het verzamelinkomen bepalen of er sprake is van een recht op toevoeging. Ook

de laagste twee bestaande categorieën worden gehandhaafd.

Op de hoofdregel is wel een uitzondering mogelijk: de *peiljaarverlegging*. Binnen 6 weken na de beslissing op de toevoegingsaanvraag kan worden gevraagd om niet t-2, maar het huidige kalenderjaar (t-0) als peiljaar te hanteren. Indien het inkomen in t-0 ten minste 15% lager werd dan in t-2, is de aanvrager ontvankelijk en zal het geschatte verzamelinkomen van het kalenderjaar waarin de toevoeging wordt aangevraagd, de basis van de berekening zijn. Als het inkomen níet ten minste 15% lager is geworden, geldt het inkomen in t-2. Maar als het inkomen in t-2 boven de inkomensgrenzen van de Wrb valt en dat van t-0 binnen die grenzen (terwijl de

VERMOGENSTOETS

Voorheen bedroeg de maximale vermogensgrens voor alleenstaanden € 7.500 en voor eenoudergezinnen, samenwonenden en gehuwden € 10.500. Daarnaast mocht de overwaarde in de eigen woning (waarde woning min hypotheek) maximaal € 65.344 zijn, waarbij de waarde van de woning de WOZ-waarde was. Per 1 april 2006 sluit het vermogensbegrip aan bij de inkomstenbelastingwetgeving en in het bijzonder bij de gemiddelde rendementsgrondslag van box 3.

Indien het vermogen in t-2³ meer dan het heffingvrije vermogen van Box 3 bedraagt, bestaat er geen recht op een toevoeging. Het heffingvrije vermogen bedroeg in 2004 € 19.252 per persoon (2005: € 19.522; 2006: € 19.698). Voor minderjarige kinderen geldt een extra heffingvrij vermogen van € 2.631 per kind. Voor 65-plussers gelden hogere vrijstellingen.

1 Stb. 2006, 9 en 72.

2 Ik vraag het te betwijfelen of dit rigoureuze systeem in stand blijft. Bij bijvoorbeeld een ontslag op staande voet aan het einde van het jaar bestaat immers mogelijk geen recht op een toevoeging of is die heel hoog (t-2 is te hoog; peiljaarverlegging baat niet omdat het inkomen van het hele kalenderjaar meetelt). Het is dan zeer de vraag of de wet voldoende toegang biedt tot een rechtzoekende en wel verenigbaar is met artikel 6 EVRM. In dit geval kan de parlementaire geschiedenis wellicht helpen. Minister Donner heeft

namelijk in de Eerste Kamer gezegd: 'Kortom, als er in de praktijk gevallen zijn, die absoluut als onredelijk moeten worden aangemerkt, kan op deze wijze (een AMvB: toevoeging TvM) in een oplossing worden voorzien.' Absoluut onredelijke gevallen moeten dus geregeld zijn.

3 Het is overigens nog wel de vraag of bij de vermogensstoets het heffingvrije vermogen van t-2 of het jaar van de aanvraag van de toevoeging bepalend is. De wet lijkt het eerste te stellen, doch de brochure 'Hoofdlijnen van de Wet op de Rechtsbijstand' van de

RvR'en (downloadbaar via www.rvr.org) lijkt op het jaar van toevoegingsaanvraag te duiden met alleen vermelding van het heffingvrij vermogen in 2006 (in de brochure wordt overigens ten onrechte het heffingvrije vermogen in 2005 vermeld).

4 EK 2005-2006, 29685, C, p. 2.

5 Zie ook F. Fernhout en T. van Mil, 'Verzamelinkomen beroerd uitgangspunt voor berekening kinderalimentatie', *NJB* 2006, nr. 11, 17 maart 2006.

De eigen zelfbewoonde woning telt niet meer mee. Daar de woning, de hypotheek en vaak de levensverzekering die aan de hypotheek is gekoppeld, in box 1 vallen, tellen de waardes van deze zaken niet mee bij het vermogen in box 3. Voor het ondernemingsvermogen van zelfstandigen en vrijberoepsbeoefenaren geldt hetzelfde, net als voor waardes van lijfrentes die in box 1 vallen.

RESULTAAT TELT MEE

De voorwaardelijke toevoeging verdwijnt en voortaan wordt elke toevoeging aan een zogenoemde resultaatsbeoordeling onderworpen. Daardoor kan elke toevoeging na behandeling van de zaak worden ingetrokken indien de kosten van rechtsbijstand op een derde te verhalen zijn, of als de cliënt door de rechtsbijstand een nettogeldsom heeft ontvangen van 50% van het heffingvrije vermogen van box 3, of als hij een inbare vordering van die hoogte zal krijgen.⁴

ALSNOG TOEVOEGING

Uitgangspunt is onmiddellijke werking: alle toevoegingsaanvragen die binnenkomen vanaf 1 april 2006, worden volgens het nieuwe regime behandeld. Dit betekent dat door de wetwijziging een nieuwe toevoeging kan worden aangevraagd voor mensen die voorheen een afwijzing van de toevoeging kregen. Bestaande toevoegingen worden net als voorheen afgewikkeld, en ook in toevoegingen die worden afgegeven na een last tot toevoeging verandert niets.

Te verwachten is dat een aanzienlijke groep cliënten die voor wetwijziging geen toevoeging kreeg, nu wel voor een toevoeging in aanmerking komt. Uit onderzoek van enkele Raden voor Rechtsbijstand blijkt dat men een toename van het aantal toevoegingen verwacht van 12-14%.

Ik denk dat de toename vooral te vinden zal zijn bij vier groepen cliënten.

Cliënten met een *hoge overwaarde in de eigen woning*. Voorbeeld: een huis met een WOZ-waarde van € 200.000 en een hypotheek van € 100.000. In de oude wet lag de grens bij een overwaarde boven € 65.344 en vielen deze mensen er buiten. Na invoering van de wetwijziging zullen deze huiseigenaren

De advocaat dient de betalende cliënten aan te schrijven die nu alsnog recht hebben op een toevoeging

voor een toevoeging in aanmerking komen (zolang hun box 1 verzamelinkomen en gemiddelde rendementsgrondslag in box 3 niet te hoog zijn).

Cliënten met *hoge lasten aan hypotheekrente*. Voorheen was in dezen de aftrek van hypotheekrente niet van belang, maar nu is het verzamelinkomen het uitgangspunt, waaronder het belastbare inkomen van box 1. Het belastbare inkomen in box 1 wordt gevormd door het inkomen uit werk en woning, anders gezegd: bruto-inkomen plus eigenwoningforfait min hypotheekrente. De betaalde hypotheekrente wordt dus afgetrokken van het inkomen uit werk,⁵ waardoor er bij hoge hypotheeklasten een lager verzamelinkomen resteert.

Cliënten die (net) *buiten de huidige vermogensgrenzen* vielen. Indien er nu bijvoorbeeld een echtpaar is met een vermogen van € 35.000, en zij dit vermogen in box 3 onderling hebben verdeeld, zal ieder binnen de grenzen van het heffingvrije vermogen in box 3 blijven. Zij hebben dan in beginsel recht op een toevoeging.

Cliënten die *zelfstandige zijn of een vrij beroep uitoefenen* bij wie voorheen het ondernemingsvermogen zorgde voor een te groot vermogen in de zin van de Wrb. Voortaan is dat vermogen box 1 vermogen en dus niet langer van belang.

GEDRAGSREGEL VERPLICHT TOT NAGAAN

Gedragsregel 24 lid 1 bepaalt: 'Tenzij een advocaat goede gronden heeft om aan te nemen dat zijn cliënt niet in aanmerking kan komen voor door de overheid gefinancierde rechts-hulp, is hij *verplicht* met zijn cliënt bij het begin van de zaak en verder *telkens wanneer daartoe aanleiding bestaat*, te overleggen of er termen zijn om te trachten door de overheid gefinancierde rechtsbijstand te verkrijgen.' (curs. TvM) Niet alleen bij het begin van de zaak, maar ook telkens wanneer daartoe aan-

leiding bestaat, moet een advocaat nagaan of de cliënt een toevoeging kan krijgen.

Tot nu toe ging het hier meestal om de cliënt die minder inkomen of vermogen kreeg en ineens binnen de grenzen van de Wrb viel. Nu dienen naar mijn mening *alle* advocaten hierop attent te zijn, en eventueel de toevoeging aan te vragen (of andersluidende afspraken te maken). Ik acht het verstandig dat iedere advocaat zijn kast doorloopt op cliënten die mogelijk alsnog voor een toevoeging in aanmerking komen.

Omdat van niet-toegevoegde cliënten en hun eventuele partner meestal de gegevens over het inkomen en vermogen in 2004 zullen ontbreken, zal de advocaat die moeten vragen. Met (de aangifte en) aanslag inkomstenbelasting over 2004 is een en ander na te gaan.

De cliënten die mogelijk behoren tot de genoemde vier groepen, doch ook andere cliënten die mogelijk toevoegbaar zijn, kan de advocaat een standaardbrief schrijven met uitleg van de wetwijziging en de vraag naar de aangifte en aanslag inkomstenbelasting 2004. Er kan worden gewezen op de peiljaarverlegging en gevraagd worden naar een eventuele aanmerkelijke inkomensachteruitgang sinds 2004.

Advocaten zullen niet vrolijk worden van deze verplichting, maar omdat achteraf objectief kan worden vastgesteld worden of er recht was op toevoeging, kan de advocaat tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen door niet aan de verplichting te voldoen. En de cliënt kan terugbetaling verlangen van alle ten onrechte gedeclareerde uren. ●